

EL LÈXIC DEL VALENCIÀ MERIDIONAL EN L'OBRA DE JOSEP PIERA¹

Jo he intentat fer, al llarg de trenta anys, que aquesta llengua literària tinga la sonoritat natural de la parla del temps, de la llengua heretada i alhora escollida com a matèria d'art, fent-ne una fusió vital que parteix tant de la tradició escrita com de la tradició oral. Sóc dels que crec que, després de trenta anys d'oficialitat del valencià —i d'estar reconeguda la unitat de la llengua que compartim catalans, balears i valencians—, ha arribat el moment de mostrar —i si cal demostrar— on calga i siga menester, que hem fet una llengua culta, sàvia, directa, viva, oral i escrita, usable i manipulable per tots (Piera 2009: 125).

Vivim actualment el boom de la literatura valenciana amb una ampla nòmina d'escriptors i amb un model assentat de llengua literària, policèntrica i convergent, que combina en un mateix nivell les formes consolidades en la tradició escrita literària, les formes dels clàssics recuperades i un lèxic popular i oral que s'eleva a categoria literària. Entre els escriptors que han aconseguit eixe nou model de llengua, més acostat al parlar del carrer i més versemblant i sentit, per a obtenir —produir i rebre— poesies, narracions i descripcions, hi ha Josep Piera (Beniopa, 1947), poeta i narrador, autor d'una extensa obra i membre de l'IEC. La seua obra és un exemple del nou model literari valencià que ha eixamplat i reverdit les maneres de fer en la literatura catalana.

Per això pretenc, en esta comunicació, *a)* presentar una mostra dels mecanismes lèxics i fraseològics del seu parlar incorporats a la llengua literària actual a partir d'un buidatge sencer de la seua obra narrativa i poètica; *b)* fer veure com les vivències i records, els paisatges que descriu, necessitaven del lèxic popular de la seua comarca, la Safor, per a assolir un valor literari fresc, creïble i engrescador; *c)* mostrar el bon coneixement que té de la llengua parlada i la

1. El treball s'emmarca dins d'un més ampli sobre *L'aportació lèxica dels escriptors valencians a la lexicografia catalanovelenciana*, que m'ha portat a buidar tota la narrativa valenciana, i que ja registra més de 2000 mots i més de 2000 locucions vives en el parlar oral i absents del *DGLC* (i també, en bona part, del *DIEC1*) o del *Diccionari de locucions i frases fetes* de Joan Martí i Joana Raspall, encara que en una bona part són registrats en el *DCVB*.

simbiosi vida-llengua que practica, que fa que pratique disseccions als sentits de les paraules i que actue, fins i tot, d'etimòleg social.

Les conclusions en són dos, a més de destacar l'aportació lèxica a la llengua literària: *a)* els escriptors com Josep Piera i altres valencians de la mateixa zona de les comarques centrals, com Cucarella (la Costera), Olivares (la Vall d'Albaida), Bodí (l'Alcoià) o Moncho (la Marina Alta), estan fent créixer el cabal lèxic i els mecanismes creatius de la llengua literària catalanovelenciana; *b)* la introducció d'este vocabulari, sedassat per l'acte creatiu de l'autor, no entrecanvia en cap moment la recepció de qualsevol lector o parlant, siga del territori que siga, no posa en perill cap unitat ni disgrega res; a l'inrevés, usant la llibertat creadora i els mecanismes literaris més adients a cada situació i objectiu, vehicula referents que creen lligams i llaços d'unió entre tots.

I

Francesc Calafat (2009) —«Josep Piera és un dels referents de la literatura catalana actual pel seguit d'estímuls literaris que duu la seua obra i per la capacitat de fabricar-se una llengua ben personal, precisa i fèrtil en efectes, i d'un color volgudament local i alhora profundament culta»— i Josep Vallverdú (veg. Colón 2007) —que destaca, en un text del 13 de desembre de 2004, llegit per Germà Colón en l'acte d'entrada de Piera a l'IEC, que Piera va en la «recerca d'un llenguatge narratiu i poètic arrelat a la terra, minuciosament treballat i lèxicament ric»— han subratllat el seu valor lingüísticoliterari, fet que l'ha fet mereixedor d'un número especial de la revista *L'Aiguadolç* (núm. 35, 2008) i de la tesi doctoral de Maria Josep Escrivà (1999).²

II

Dues característiques emmarquen i fan entendre el valor de la seua llengua literària:

a) La Safor, en concret la Drova, «paisatge de paraules» que li tornarà la vitalitat sentida de la llengua, que és el seu espai de contemplació, vivències, records i llenguatge. En ell «el llenguatge d'un es fa territori»; «la Safor no és només una de les comarques valencianes amb major personalitat geogràfica i cultural [...] per a mi, però, que la tinc com a lloc de naixement i d'elecció al-

2. Maria Josep Escrivà ha realitzat un profund i magnífic treball sobre la seua obra poètica, aplicable també a la seua obra narrativa (veg. especialment Escrivà 1999: 92, 97-98, 101, 108-110, 118, 185, 189, 197, 214, 403, 429). Les dos idees principals que se'n pot traure són: *a)* la relació i connexió estretes entre la producció poètica i la prosística de Piera (Escrivà 1999: 189), i *b)* l'objectiu de convertir en literatura la vivència intensa del present, barrejant textos de tradició oral, objectes, amb les seues paraules viscudes, reportades des de la memòria.

hora, és encara més que això; és també un lloc de vida i de civilitat, un món tant de la memòria privada com de la col·lectiva» (GS: 11).³

b) L'ús del mateix tipus de llenguatge en la poesia, en la prosa i en l'assaig, perquè la seua llengua té dos pols: la llengua heretada dels seus pares i la llengua recuperada per les seues lectures.

La relació profunda i vivencial amb el territori i la llengua fa que no només arplegue lèxic viu, sinó que l'interprete, sabedor que és un dels primers a fer-ho, que ens explique la seua etimologia o motivació, que ens el definisca, sense importar-li trencar el ritme del que conta, coneixedor que d'esta manera atraurà més al seu lector. Per exemple:⁴

a) Etimologies i motivacions

barraca: «mala —!: *baraca* (àrab) vol dir “benedicció” [...] Qui té baraca o du baraca té la protecció de Déu/ —El meu pare, que sovint usava velles dites en el seu parlar, solia dir, quan algú patia un dissort, que el pobre havia tingut “mala barraca”. ¿No pot ser que aquella barraca vinga d'aquesta baraca?» (SM: 116).

figatell: «el —, una tradicional hamburguesa de magre i fetge amb espècies» (GS: 78).

barcar: «S'harcaren entre ells.» «Fa uns anys mentre passava un temps a Marràqueix, vaig averiguar que “harca” era un crit de guerra dels berbers, un crit dels marroquins just quan es llançaven a la lluita contra els enemics» (PPo: 125; tota la pàgina parla sobre el nom).⁵

ma: «ma en àrab, vol dir aigua. Vaig recordar: *ma*, en el llenguatge del meu poble, el llenguatge de les dones quan parlen als infants, el llenguatge de les mares i de les dides, també significa aigua. Expressions com “nyas ma, “vols ma” [...]» (SM: 40).

mel: «En el parlar de la Safor —el paisatge natural on ressonen vius, encara ara, els mots d'Ausiàs March—, la gent diu mel!, amb una llarga admiració que regalima dolçors, quan se sent satisfeta i contenta; o quan els acaben de donar un bon regal inesperat. Hi ha qui diu que aquesta expressió prové just dels anys llunyans en què les canyes regalaven mel i els canyars eren un tresor d'inesgotables riqueses» (AM: 96).

minxo: «el mot — que designava aquests panets immenjables, després he llegit que era una corrupció o barreja bàrbara del francès *miche* —pa de pagés—, i del castellà *mijo*, el mill o panís» (PPo: 35) —en QE: 45 escriu *minjo*.

3. En el cas de Piera, n'he buidat també l'obra poètica, perquè ell és sobretot un poeta líric, i també l'obra assagística i de divulgació, com *Gandia i la Safor*, *Els poetes aràbigos-valencians* o *El paradís de les paraules*.

4. Veg. la correspondència de les sigles al final d'aquest article, a «Obres citades de Josep Piera».

5. Jo crec que el mot s'hauria d'escriure *arca*, com ja vaig demostrar i apareix en el DRAE.

moru mussa: «que ve, que ve el —. Per a la criatura d'aleshores era un equivalent ferotge de l'home del sac, del llop als cabritets... El moru mussa era un personatge monstruós que feia pànic i obligava a buscar protecció» (*Ací*: 101).

postres de músic: «Postres de músic: figues seques, una de dàtils, altra de cigrons torrats... —D'açò que mengem se'n diu “postres de músic” al meu país; d'açò i de les ametles, del cacaus, de les avellanes... (se'ls donava als músics quan es quedaven en les cases per a tocar)» (*SM*: 122).

b) Definicions:

comboi: «la paraula — canvià de sentit. Passà d'un significat militar (un comboi de soldats, de trens o de tancs), a prendre un sentit festiu; el personal “muntava un comboi” o “anava de comboi”. “Comboi” passà a voler dir “celebració”. Un comboi era i és una acció en la qual es col·labora i es gaudeix alhora; és un treball i un divertiment. Per això se sol dir “acomboiar-se” a participar, des del desig, com a plaer, en un treball col·lectiu» (*PPo*: 67).

cóp: «cull figues amb un — El cóp és una eina per a collir les figues sense necessitat de pujar a l'arbre, de branques traïdores... El cóp es fa amb una canya recta i llarga, prou gruixuda; amb una pedra es xaca un dels extrems amb atenció, per deixar la canya amb quatre guies; aleshores s'hi posa un codolet dins, se li dóna forma de copa, es lliga fort amb un cordell i així se'n fa el recipient on posar el fruit escollit» (*AP*: 147).

potrós: «malnom o sobrenom del donzell». No accepta la interpretació de Villalmanzo de «el herniado» per massa simplista: «Potrós, als diccionaris, com en la parla antiga i col·loquial de la Safor —el paisatge parlat d'Ausiàs March—, no sols vol dir ‘herniat’, també vol dir ‘nerviós’, ‘queferós’, ‘desficiós’, ‘consentit’, ‘impertinent’... especialment si s'està parlant d'un xiquet o d'un jove, com és el cas. Tenir potra o ser un potrós no significa necessàriament tenir una hèrnia o ser un herniat... És doncs, ben possible que sí, que sí que fos un potrós senyoret de casa bona, el donzell Ausiàs March, però no cap esgarrat; la potra deu referir-se al desfici dels disset anys» (*AM*: 36).

recer, el: «just perquè el lloc manté durant llargues hores protegit dels vents i en un cara-sol, l'escalforeta» (*AP*: 232).

rogle: «com a — el tap redó del clavegueram; allò que al meu poble, de menuts, encara els carrers sense asfaltar, en deïem jugar a potes» (*BC*: 31).

tio: «dir — a un home gran era la manera col·loquial de dir “senyor”, un senyal de respecte i alhora de consideració i d'apreci, sense necessitat de ser de la família» (*PPo*: 42).

- c) Geosinonímia i col·loquialismes:
- «Cim. O xim d'una canya, em feia un floret per jugar a mosqueters» (PPo: 110).
 - «Gasparecs —mot col·loquial de l'espàrrec al poble de Barx» (CV: 76).
 - «Pebre, pebrera, pebrot, pimentó... un alcoià bajoca» (PPo: 293).
 - «Perbocava o "arrojava", una paraula que es pronunciava amb la jota castellana, la qual cosa me la feia difícil i agoniosa» (PPo: 101).
 - «Rosada, gebre en alguns indrets» (RR: 63). «Gebre o rosada blanca que en diem» (TF: 28).
 - «Tomàquet... tomàtiga, i els valencians la tomata o tomaca» (PPo: 293).
 - «Trellat, com diem els valencians del seny» (PPo: 282).
 - «Vitet o ditet, també conegut per bitxo o pebrina» (PPo: 294).

d) Reflexions lingüísticoliteràries: La seua obra està plena de reflexions literàries, ja que Piera és un narrador del jo, de la memòria, de les evocacions reportades, de les vivències recordades i evocades, dels viatges, que embolcalla d'un lirisme pragmàtic i d'un cosmopolitisme, com assenyala Josep Iborra (veg. Sòria 1990: 110). En copiaré algunes perquè es veja la justificació lèxica del seu acte creatiu:

«Caldria aclarir que literatura seria allò escrit amb voluntat d'estil, des d'un llenguatge formalitzat per una visió personal basada en la tria d'uns models previs —la pròpia tradició o cultura— reinterpretats per tal de construir-ne un altre, de model, nou o distint, que, acoblat al moment històric de la producció, siga igualment interpretable en un futur, acabe formant part de la tradició o de la cultura literària dels altres; és a dir, la imatge escrita d'una imatge sentida que, concretitzada en un estil, en una forma, esdevé símbol, una realitat imaginària» (BC: 21).

«La llengua amb què escric la poe de la parla saludable que vaig aprendre als carrers i les cases a la infantesa a la Safor, i que més tard descobriré com la llengua d'Ausiàs March» (PPo: 49).

«Parlant amb els vells del lloc, mentre m'ensenyen a jugar al dòmino al bar del poble (una acadèmia de memòries personals i un diccionari viu de mots que trobe definits a l'Alcover-Moll)» (AP: 100).

«El passat, per a mi, no és cap cementeri d'oblits i sí un grandió paisatge de memòries» (GS: 22).

«Buscant respostes en el silenci, em vaig interessar, a poc a poc, per la tradició amagada —una tradició d'oblits— del lloc concret on havia nascut, del món pròxim que m'havia fet ser. Aquest món, passat i present, tenia una llengua pròpia que m'era plenament familiar, tan viva a casa com al carrer, però que era tinguda pels mateixos parlants com una cosa tant inútil i tant menystinguda com menyspreable; la gent —parle dels

valencians— quan més culta semblava, més prestament la deixava en oblit, com abandonada a les golfes d'una casa vella, com una eina sense profit. El valencià col·loquial era considerat un trasto, una càrrega incòmoda que pertanyia al passat, a un temps de misèries, a esborrar; a més se la tenia com un impediment per a accedir al món del saber» (AP: 60).

«En aquell moment vaig aprendre que la poesia no es feia amb cap llengua literària ni buscant mots sonors o exòtics als diccionaris, sinó amb una llengua sentida, poada de l'inconscient tant com de la tradició culta» (AP: 38).

«Perquè la literatura no es fa amb idees —matèria del pensament, és a dir, de la filosofia— sinó amb volers verbals, amb paraules sentides; amb mots que desitgen dir: sensacions, sentiments, emocions, soledats, deliris, planys, ficcions, amors, memòries» (AP: 13).

«Entre els primers, m'ha captivat especialment una dona, de poble i refranyera, que m'ha recordat la meua iaia, m'ha traslladat a la infància [...] “La meua àvia —o ma *güela*, per ser coherent amb la parla familiar— no sols era una refranyera empedreïda i un pou de savieses —tallava l'enfit, entre altres dons—, sinó que tenia una capacitat portentosa per a contar històries, inventades o reals; de les unes se'n deien rondalles, de les altres *sussuïts*... Conserve literalment fidels, frases fetes, refranys, dites, estirabots, d'ací, aquest univers verbal a penes si s'usa, com a màxim per a ser classificat, analitzat, dissecat i arxivat com un fòssil en una vitrina; en altres països i cultures, el seu ús, sempre canviant, revifa l'escriptura” [...] Vaig anotar: Escriure com vivíem, les criatures del meu temps, el valencià del carrer i de casa, un món lingüístic que ha desaparegut, com ja no existeix allò i aquells que el feien viu. Escriure aquest món rural de plena vida exterior, i relacionar-lo amb el món tancat del col·legi on aprenia el castellà obligatori, oficial i foraster... D'una banda, un univers pobletà, primigeni, llaurador, de la terra...» (Ací: 71).

«La diferència és que aleshores me les inventava —les frases i les històries— i ara són com una moviola que me les du del record, imprevistes i atzaroses. Amb el pas del temps, la memòria és el pou que refresca la imaginació» (Ací: 101).

«Parotets... La memòria recupera una altra imatge semblant, i em veig caçant libèl·lules, com qui captura joies volants: “Parotet, parotet, no et mogues i queda't quiet, que t'agarre del rabet”» (AP: 19).

«Sota la llum oliosa de l'Albaicín, vaig intuir com, per aconseguir la síntesi lírica entre la parla —la paraula viva— i la llengua —la paraula sabuda—, la meua vida poètica passava per la tradició que, venint d'Ausiàs March, i de Joan Maragall, arribaria a Carles Riba» (AP: 38).

«Un dels aspectes que més m'han plagut és el dels distints parlars o llenguatges de la gent. Parlars populars, llenguatges especialitzats...

És tan nombrós, i tan variat el personal que m'envolta! Uns amb el seu dialecte familiar, diferent de poble a poble; uns altres amb el seu llenguatge tècnic i esterilitzat com un material mèdic. Entre els primers, la varietat em ve farcida de matisos i experiències, d'una vitalitat que m'excita la memòria; els segons són útils i freds, sense ànima, maqui-nals... El primer és el llenguatge de la vida, el segon el de la ciència. L'un salva l'esperit, l'altre intenta curar. Dos llenguatges, és a dir, dos mons» (*Ací*: 101).

«La història fa que la llengua que parlem els valencians siga una de les varietats de la llengua catalana, tot i que per tradició i per gust l'anomenem valenciana. Amb qualsevol de les dues denominacions, ambdues vàlides, el fet lingüístic és un dels condicionaments que fabriquen la civilitat d'un poble. I la civilitat dels valencians, com a europeus i mediterranis, quan millor i més altament s'ha expressat ho ha fet en aquesta llengua vinguda del nord» (*GS*: 41).

Amb aquesta mostra ja podem comprendre la riquesa lèxica i etnogràfica de l'obra de Piera. Dins d'aquest lèxic l'aportació més nova ha estat la introducció i ús de vocables del valencià meridional, de la Safor —la terra que més escriptors ha donat a València—, de la seua tradició personal, de la seua memòria, de les seues enquestes. Gràcies a autors com ell, a més de dignificar el valencià netejant-lo d'impureses, el valencià hui sona natural, arrelat a la parla viva perquè els de la seua generació estaven encara amerats de valencià tradicional i clàssic. Vejam-ne una mostra significativa de les seues aportacions a la llengua de tots.

III

Les aportacions lèxiques de Josep Piera a la llengua literària catalanovalenciana són:⁶

- a) Vocables no registrats en el *DGLC*
 - a poqueta nit* 'al vespre' (72)
 - aixar* 'tirar enrere' (177)
 - animeta del suret* 'mineta' (*RR*: 104)
 - bac* 'sotrac' (128)
 - bascor* 'xafogor' (*SM*: 151)
 - basquet* 'caixa ovalada' (120)
 - beator* 'qualitat de beat' (169)
 - bonyigo* 'excrement' (75)

6. Com que especialment elencaré mots de la *Putà postguerra* (*PPo*), n'indicaré la pàgina i no l'obra, excepte quan pertanga l'exemple a un altre text.

bramor 'brama' (*Dic*: 253)
calcetí 'mitjó' (21)
cariua 'carea' (93)
carreróniu 'carreronet' (18)
carusseta 'cara delicada' (37)
casup 'caseta' (14)
clavill (*del terra*) 'clivell' (285)
clavillar 'posar clavills' (48)
coentorada 'cursileria' (208)
desficiat 'sense seny' (33)
desganat 'sense fam' (186)
desperear-se 'llevar-se la son' (*CV*: 134)
desraó (269)
dèsset 'disset' (15)
dolçastre (40)
embeulat 'embovat' (20)
emponar-se 'aponar-se' (*CV*: 89)
esqueletitzar 'fer com un esquelet' (256)
esvaró 'llenegada' (172)
feixistades 'acció d'un feixista' (151)
fumaguera 'fumarada' (144)
gesmiler 'gessamí' (16)
guiny 'tancar l'ull' (*BC*: 122)
jupetí 'guardapits' (22)
llanda 'llauna' (74)
llogaret 'llogarret' (217)
maganxa 'trampa' (*SH*: 102)
malcallar 'no parlar' (115)
masclenca 'viril' (199)
matxutxa (*BC*: 120)
milanta 'al voltant de mil' (158)
milotxa 'estel' (67)
palissa 'pallissa' (181)
pallola 'xarampió' (40)
pandocada de vaca 'cagerada' (179)
parter/parterot 'que fa un part' (12)
per a que 'perquè, final' (99)
pinada 'pinar' (241)
poalada 'colp amb un poal' (35)
puntelló 'puntada' (61)
rabinada 'enrabiada' (199)
rasquinyada 'arrapada' (58)

reballar 'tirar' (73)
rebolicar 'barrejar' (223)
roder 'bandoler' (52)
roderia 'acció de roder' (AM: 106)
roglada 'rogle' (PaPa: 43)
romer 'romaní' (74)
tirera 'reguitzell' (117)
tocamenta 'acció de tocar' (251)
tomacar 'lloc de tomates'
torrejó 'torreta' (151)
trapatroles 'destarifat' (39)
trellat 'seny' (14)
turistitzat 'fet un turista' (CV: 180)
xè 'exclamació típica' (RR: 154)
xet (un dels gossos de la casa) (CV: 127)
xuplar 'xuclar' (37)

b) Fraseologia

a arrapapeus 'a gatameu' (165)
a culastrons 'de cul' (39)
a gatameu 'de quatre grapes' (165)
a vore 'a veure' (14)
acabar com Camot 'acabar malament' (241)
acabar com oli en un cresol 'acabar bé' (40)
anar en dansa 'estar sense parat' (105)
de colp a repent 'immediatament' (103)
deixar-la caure 'dir com si res' (255)
dir-li (don Joan) 'dir-se' (12)
encantar-se com una òbila 'embovat' (CV: 86)
fer de gaiato 'de suport' (13)
fer l'haca 'fer l'ase' (216)
fer rogle 'fer rotllana' (224)
jas, xufa 'pren' (48)
més recte que un fus 'ert' (TF: 30)
ningú és gos si li encerten la faena (refrany) (282)
no dir ni xufa 'no dir res' (RR: 27)
no estirar més el braç que la mànega (refrany) (228)
pegar una miradeta 'mirar' (117)
quedar-se en conill o en pilotes 'nu' (204)
roig com un titot 'avergonyit' (133)
tan aïnes 'tan aviat' (105)
templat com — 'bell' (55)

tocar a albat 'a mort de xiquet' (11)
un sentllàtzer/senllatze 'trencat i esgarrat' (60)

c) Noves accepcions

any de la picor 'antigor' (35)
arrendit 'cansat' (304)
atrotinat 'atarantat' (39)
bigot 'bigoti' (20)
bragat 'valent' (75)
bufera 'borratxera' (256)
cacaua 'penis' (154)
cambrà 'graner' (72)
escamar 'escandalitzar' (AM: 27)
escondir 'comptar en el joc' (EG: 102)
jueu 'traïdor' (53)
matraca 'soroll' (20)
orseta 'gerronet' (21)
pernet 'aldaba' (QE: 71)
postisses 'castanyoles' (20)
rebalsat 'estalviat' (225)
sanguanga 'penis' (CV: 53)
txitxaua 'penis' (154)
vermudet 'aperitiu' (100)
vinclè 'destorb' (14)
xulletes 'costella' (195)

d) Formes poades de la literatura

alguatzir 'alguatzil' (47)
càstig 'castic' (59)
desemperesir-se 'desperar-se' (QE: 76)
dinou 'denou' (276)
esbudellar 'desbudellar' (46)
gessamí 'gesmir' (Dic: 28)
gresol 'cresol' (RR: 194)
llaminer 'llépol' (QE: 74)
obac 'ombrienc' (Dic: 79)
relliscar 'esvarar' (AJe: 79)
xai 'corder' (SM: 158)

e) Formes en *variatio* sinonímica

aixovar o *el dot* (122)
amanides/ensalades lingüístiques (293)

aventures o *sussuïts* (26)
bandoler, roder o *contrabandista* (52)
becaina o *becadeta* (290)
blaiüres o *morats* (123)
botiges i *canterets* (22)
bòtuls, cantals, cudols (125)
bubota o *estaquirot* (24)
desllunat o *celobert* (86)
escuraven, rentaven la roba (58)
estris, atifells, veixells, cofres (AM: 17)
fotja o *fugina* (203)
gessami, com ell deia de les flors del gesmil (AP: 28)
llaminadures, llepolies (AM: 98)
latrines o *comunes* (75)
llanda de pot o *enllaunat* (160)
llaunes de conserves, amb un de llanda (110)
lligues o *flirts* (224)
malfaener, gos o *gandul* (97)
monges o *roses (de panís)* (QE: 46)
monyicot entremaliat (22)
nyora o *pebre coent* (180)
propines, dites llanternes (225)
recialles o *les decadències* (82)
riuraus o *sequers* (58)
tates i *fadrines* (129)
tobogans, engrunsadors (114)
trencà, és a dir, 'es va herniar' (62)

- f) Variants formals col·loquials
- alberginera* (*albargínia, albergina*) (45)
aliacrà 'alacrà' (Dic: 46)
almetler 'ametler' (AJe: 14)
almorzar (CV: 187)
arracerar (Dic: 59)
arropit 'arrupit' (CV: 43)
capirol 'capiro' (71)
catxirulo 'catxerulo' (67)
cenalles 'senalla' (120)
cosconelles (118)
escudrinyar 'escodrinyar' (77)
estral 'destral' (SH: 134)
fluixetat 'fluixedat' (37)

granoc ‘granot’ (69)
lluciar ‘llussiar’ (23)
mentrimentre (PaPa: 128)
nyas, tin-la ‘jas’ (238)
panerola ‘panderola’ (PaPa: 128)
povil ‘pubill’ (14)
rasquit ‘resquit’ (86)
regular ‘redolar’ (Ací: 26)
reixialles (CV: 215)
sària ‘sàrria’ (21)
sarvatxo ‘fardatxo’ (21)
veixell (300)
virí ‘verí’ (els xiquets en dèiem *virí*) (PPo: 193)
xàrxia (BC: 123)
xinglot (SH: 66)

g) Mots etnogràfics

beneta o *beneita* ‘menstruació’ (191)
carona de panou (37)
embovador de cadires (24)
herbes: per *herbes* cal entendre aquelles mengívoles que solen tallar-se als bancals, abans de treballar-ne la terra. És a dir, cama-roges, roses, licsons (CV: 66)
morralla, carrancs i vetes, sépies, aladroc, galeres, gambes, petxines, molls i llucets (119)
panou: és el pa de Pasqua per als adults, fet amb farina, sucre i ous, perfumat amb canella i llima ratllada, de forma redona i molla estovada... La mona és la variant per a joves i xiquets, feta de la mateixa pasta, però en forma de serp o sarvatxo, que du un ou, de color blanc o tintat... La paraula (mora) *muna* amb el temps es convertí en *mona* (QE: 114)
romer, frígola, sàlvia, rabet de gat, camamila, raïm de pastor, pa de rabosa... herbes remeieres a la Drova (CV: 46)
taronges: washingtones, nàvels, nàvels-late, navelines, mandarines, caderneres, salustianes, clementines, valències, de la sang o sanguines, sanguinelis (96)
taules de canari, vermut, palometa, nuvolet, absenta, cassalla, cafenet, conyaquet (22)

h) Noms de jocs

a gallineta cega (104)
caçar parotets (150)

jugar a capitolet (123)
jugar a conillets amagar (23)
jugar a la quit-amagar (69)
jugar a pic i pala (11)
jugar a potes (181)

i) Mots típics del parlar de la Safor

A la Safor, l'estació dels romàntics s'anomena popularment *primavera d'hivern, la tardor saforenca* (GS: 64)
caquis en deien *guaicans* (123)
fesols tendres a més de *caragols* o *xonetes*, que diem els saforencs (GS: 72)
gotinyava, plovisquejava, cernia o *polsimava*; de totes aquestes maneres es diu per ací (GS: 70)
güendos jugarrins (Ací: 173)
olivetes farcides d' anxova —bàrbarament dites *rellenes* (100)
ortigues, picamatos en deien (RR: 42)
xàmbit o *xànvit*, una mena de *sandvitx* —i d'ací li venia el nom (152)

j) Castellanismes col·loquials

abovedadas (sala) (74)
acallar (82)
algun que altre (21, 68)
apretar (12)
averiguar (37)
bacinilla (39)
colmados o *ultramarins* (24)
comulgat (60)
dompedrer/dompedro (16)
error o *despiste* (131)
escandalera (209)
follanda puteril (248)
gorreta (25)
guapo (71)
guardapolvo 'guardapols' (63)
güelo (53)
marabunta (231)
navaixa (Dic: 125)
pel·liculer (AP: 241)
pirri (51)
rabo (32)
repantigat (SM: 153)
salao 'templat, intelligent, honrat' (28)

- k) Diminutius, tret típic valencià, usat en abundància
- botet* (42)
 - fanecadetes* (26)
 - galteta* (12)
 - hortet* (16)
 - joguèt* (45)
 - joneguet* (68)
 - manollet* (18)
 - mercedetes* (45)
 - monet* 'món' (25)
 - monyicotet* (114)
 - nadaletes* (18)
 - nuvolet* (48)
 - piuletes* (20)
 - sequiolet* (20)
 - tendeta* (20)
 - xiconet* (253)

IV

Com a conclusions, podem dir que:

- a) Llegir l'obra de Piera és sentir, recordar, relacionar el llenguatge que sentíem els de la meua generació, ara en procés de recuperació i vehiculació literària pels escriptors de les comarques centrals i del valencià meridional.
- b) La presentació d'este treball podria semblar a algú que Piera fa narrativa per a recuperar paraules. No, ell escriu per a formar una llengua literària de futur, però en introspeccionar-se i voler fer literatura reviscola la llengua de la infantesa, del carrer, matèria primera d'aquesta; li brolla, li apareix, associada a les fantasies, records, emocions i vivències que vol presentar, ajudat de tècniques i de l'art poètica.
- c) Piera és un dels escriptors que millor combina la llengua rebuda, la creativitat i l'elevació a categoria literària de la llengua oral de la seua zona, del seu paisatge literari de la Drova, del valencià meridional.
- d) Les editorials on ha publicat, primerament Edicions 3i4 i posteriorment Edicions 62, i els seus correctors han comprés que la seua proposta lingüística és la millor per a ancorar la recuperació literària en la tradició viva i oral que es conserva tan ricament en els valencians. I Piera demostra que es pot fer bona literatura amb una llengua senzilla i entenedora si se la sap treballar literàriament.

- e) El seu lèxic i la seua fraseologia, llevat de les variants formals innecessàries, han de ser material lexicogràfic.
- f) Per tot el que hem vist Piera pot dir: «És per això que m'agrada tantíssim acariciar la pell de les paraules, tendres criatures nascudes del silenci» (BC: 160).

EMILI CASANOVA
Universitat de València
Acadèmia Valenciana de la Llengua

Apèndix

En la seua darrera obra, *Francesc de Borja. El duc sant*, de 2009, segueix usant la mateixa tècnica d'escriptura, mesclant el lèxic rebut i el literari, sense importar-li de vegades la forma canònica, sinó la que ell ha sentit (cas d'*estorar* per *astorar*) i entrant castellanismes (*acallar*, *robo* —aquest no ho és per a mi). Per exemple, hi usa:

- a soles* (28, 122)
acallar: «acallant els esperits» (195)
arropit (33)
bobo: «si seria engany, açò, perquè em deia boba, i em digué» (149)
bordellesc: «borda i bordellesca» (13)
brigall «em fan córrer aquests brigalls a peu i armat per les muntanyes» (63)
càstig (78)
catoliquíssim (217)
clatell (també usa *bescoll*) (219)
clivillar: «Europa es clavillava civilment» (81)
coco: «el dimoni se li apareixia com un mico lleig i fent-li cocos» (154)
coixera (68)
complesca (89)
cremable (197)
curander (115) (DIEC: *curadero*)
desapego definitiu (102, en cursiva)
descapçar: «la mort havia descapçat el regne» (139)
desnugar: «em nugue a ell i em desnugue de mi mateix» (81)
desposori: «parlava del seu místic desposori» (147)
despotricar: «despotricar contra el fillastre» (74)
desservidor (55)
desvergonya: «vulgaritat i desvergonya» (63)
dolceria: «productes de dolceria refinada» (12)
donyet: «de dimonis i de donyets, d'àngels» (141)
embadaliment: «ell en deia "arrobamiento"» (147)
en aquestes: «en aquestes, als marquesos els arribaren»
engotar: «esgotat i engotat» (134)
esbarjo 'esplai' (137)

- escama*: «el colp va ser dur, l'escama universal» (172); «una altra escama pestífera, la so-
domia» (23)
- espentar*: «el va espentar i tombà» (216)
- esplaiar-se* (230)
- estorats* 'astorat': «van quedar estorats davant l'emoció» (213)
- endret*: «en sent en endret sa senyoria del portal» (15)
- fel*: «les fels li endenyaren l'existència» (48)
- gaudible* (34)
- iaia* (20)
- maldecor*: «serà un dels maldecors que el preocuparà» (182)
- modorra*: «caigué en una forta modorra i febre pestífera» (158)
- ninguna part* (57)
- patisca* (97)
- pedrot* (50)
- pegar a fugir* (28)
- poguera* (89)
- preny*: «s'afegirà un mal preny de l'esposa» (59)
- rebolicador* (151)
- rebolicat* (129)
- rebolitó del portal* (28)
- rebordonida*: «població rebordonida» (14)
- renyir* 'bonegar': «[...] renyien el minyó [...] la duquesa bonegava el fill» (NAC 19).
- resomiar*: «l'havia resomiada impossible» (156)
- robo*: «fer tres o quatre robos» (58)
- roder*: 'bandoler' (13)
- salpacer* 'salpasser' (30)
- sapiera*: «si sapiera qui sóc jo» (86)
- soferença* 'sofriment'
- soferent*: «austeritat soferent» (196)
- venir ample* (153)
- viudetat* (145)
- volandes*: «l'havien portada feliçment en volandes» (34)
- xarampió* (70)

BIBLIOGRAFIA

- Calafat 2009: Francesc CALAFAT, «Josep Piera, una vida literària», *Caràcters*, 46 (gener), 13-14.
- Colón 2007: Germà COLÓN, «Josep Piera i Rubio», dins Institut d'Estudis Catalans, *Memòria: curs 2004-2005*, 157-159.
- DCVB: Antoni M. ALCOVER / Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vol., Palma de Mallorca, Moll, 1930-1962.
- DGLC: Pompeu FABRA, *Diccionari general de la llengua catalana*, Barcelona, Edhasa, 1932.
- DIECI: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*, 1a ed., Barcelona / Palma / València, Edicions 3i4 / Edicions 62 / Moll / Enciclopèdia Catalana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

- DRAE: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA DE LA LENGUA, *Diccionario de la lengua española*, 2 vol., 22a ed., Madrid, Espasa-Calpe, 2001.
- Escrivà 1999: Maria Josep ESCRIVÀ, *Una poètica dels sentits. Josep Piera: poesia 1971-1991*, tesi doctoral dirigida per Jaume Pérez Muntaner, València, Universitat de València.
- Martí / Raspall 1991: Joan MARTÍ / Joana RASPALL, *Diccionari de locucions i frases fetes*, Barcelona, Edicions 62.
- Piera 2009: Josep PIERA, «La llengua literària: una història personal», dins Emili Casanova / Gabriel Garcia Frascuet (ed.), *Els escriptors valencians i la llengua literària*, Gandia, CEIC Alfons el Vell, 115-125.
- Sòria 1990: Enric SÒRIA, *30 anys de cultura literària a la Safor: 1959-1990*, Gandia, Colomar.

OBRES CITADES DE JOSEP PIERA

- Ací: Josep PIERA, *Ací s'acaba tot*, Barcelona, Edicions 62, 1993.
- AJe: Josep PIERA, *A Jerusalem*, Barcelona, Edicions 62, 2005.
- AM: Josep PIERA, *Jo sóc aquest que em dic Ausiàs March*, Barcelona, Edicions 62, 2001.
- AP: Josep PIERA, *Arran del precipici*, Barcelona, Edicions 62, 2003.
- BC: Josep PIERA, *Un bellíssim cadàver barrocs*, Barcelona, Edicions 62, 1987.
- CV: Josep PIERA, *El cingle verd*, Barcelona, Destino, 1982.
- Dic: Josep PIERA, *Dictats d'amor (poesia 1971-1991)*, Barcelona, Edicions 62, 1991.
- EG: Josep PIERA, *Estiu grec*, Barcelona, Destino, 1985.
- FB: Josep PIERA, *Francesc de Borja. El duc sant*, Barcelona, Edicions 62, 2009.
- Gr: Josep PIERA, *Grècia*, València, Alfons el Magnànim, 2007.
- GS: Josep PIERA, *Gandia i la Safor*, Oliva, Colomar, 1995.
- JLL: Josep PIERA, *El jardí llunyà*, Barcelona, Edicions 62, 2000.
- PaPa: Josep PIERA, *El paradís de les paraules*, Barcelona, Edicions 62, 1995.
- PPo: Josep PIERA, *Putà postguerra*, Barcelona, Edicions 62, 2007.
- QE: Josep PIERA / Joan M. MONJO / Ignasi MORA, *Les quatre estacions*, València, Edicions 3i4, 1986.
- RR: Josep PIERA, *Rondalla del retorn*, València, Edicions 3i4, 1985 [1977].
- SH: Josep PIERA, *El somriure de l'herba*, València, Denes, 2008.
- SM: Josep PIERA, *Seducions de Marràqueix*, Barcelona, Edicions 62, 1996.
- TF: Josep PIERA, *El temps feliç*, Barcelona, Edicions 62, 2001.

